

VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM VÉGREHAJTÁSA A HORTOBÁGYI NEMZETI PARK TERÜLETÉN

HORTOBÁGYI LEADER HELYI AKCIÓ CSOPORT

A Hortobágy nagybivaly

Balmazújváros
Egyek
Hortobágy
Tiszacsege
Folyás
Görbeháza
Polgár
Tiszagyulaháza
Újszentmargita
Újtikos
Nádudvar

Itatni kőné

- A HNP területén a Hortobágyi LEADER HACCS területe 11 települést foglal magába, melyek közül 4 város.
- A térség **lakossága 50.641** fő, a városokban élő lakosok száma 38.518 fő
- A Hortobágy olyan táj, amelyet sajátos története, értékes élővilága, egyedülálló **néphagyománya** jellegzetesen magyar vonásokkal ruház fel.
- **A táj kialakulásában az embernek meghatározó szerepe volt!!!**

A Tisza folyó, a Tisza-tó közelsége és a Hortobágy – alapvetően meghatározzák a térség hangulatát. A települések közötti kapcsolatot a Hortobágy tájegység jelenti. Itt alakult meg - hazánkban elsőként - 1973-ban a Hortobágyi Nemzeti Park .1999-től Világörökségi terület.

Hortobágyi Nemzeti Park

Alapítás: 1973.

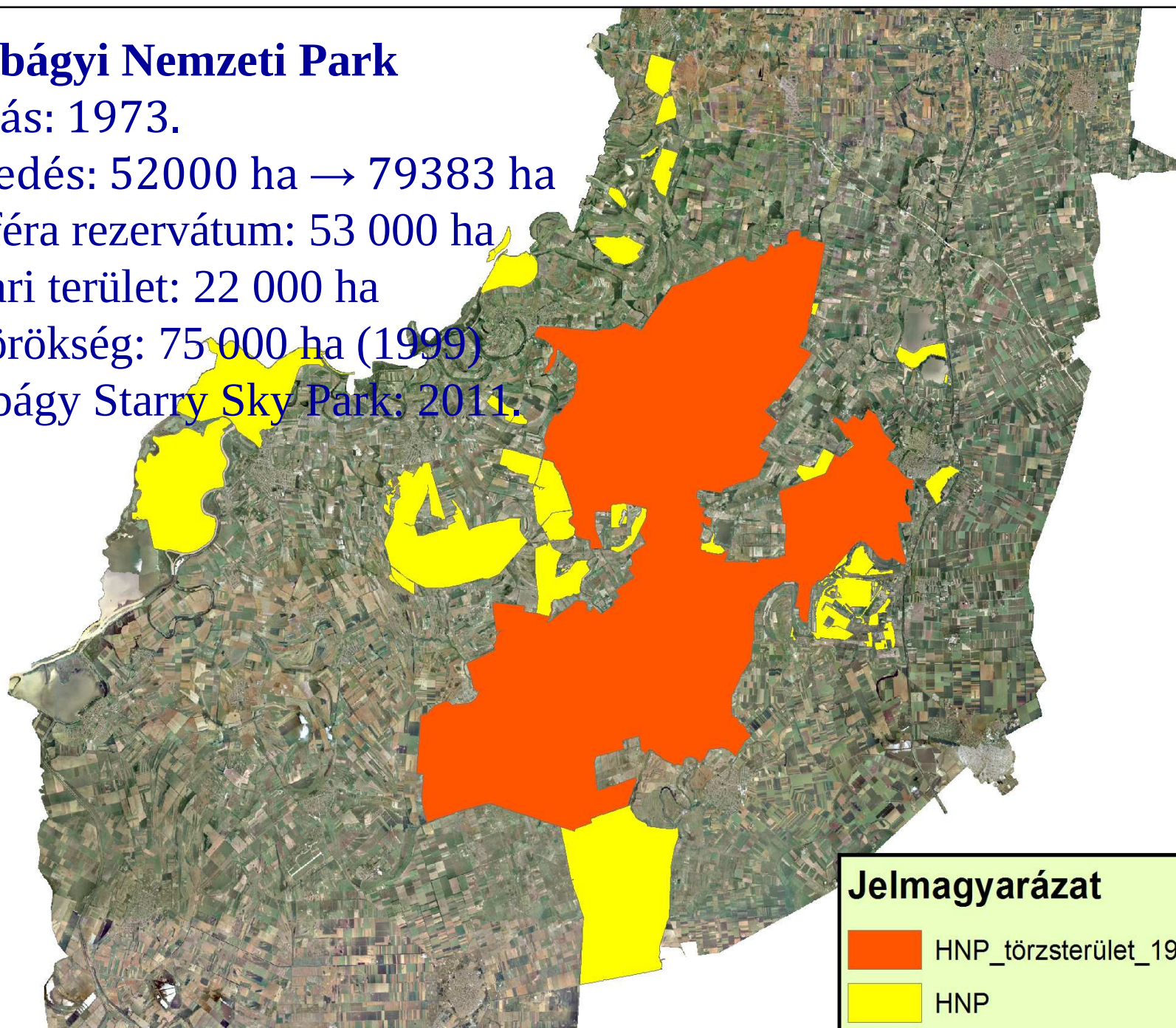
Kiterjedés: 52000 ha → 79383 ha

Bioszféra rezervátum: 53 000 ha

Ramsari terület: 22 000 ha

Világörökség: 75 000 ha (1999)

Hortobágy Starry Sky Park: 2011.

Jelmagyarázat

- HNP_törzsterület_1973
- HNP

Hortobágy sajátos földrajzi tájegység: Magyarország legtágasabb
ősterülete, amely az egyik jellemző ősfoglalkozást, az
tenyésztést annak régi vonásaival együtt máig megőrizte.
szta jellegzetes életközösségeinek megőrzéséhez elengedhetetlen
sságú a **legeltető állattartás**, mely a Hortobágyon nagyon gazdag
torhagyományokkal büszkélkedhet.

ikes puszták fennmaradásának egyik biztosítéka a legelő
ok rendszeres rágása, tiprása.

őrzésének céljai:

és fejlessze a puszta jellegzetes természeti értékeit, őrizze a egy sajátos pusztai tájképét, növény- és állatvilágát.

ítsa a Hortobágy különleges madárvilágának háborítatlan fészkelését lását.

szetes körülmények között, hiteles formában őrizze és mutassa be a ányos pusztai életformát, a kiveszőfélben lévő ősi magyar ákat és a Hortobágy kulturális értékeit, történelmi emlékeit, tel ezek

kedő hazai és nemzetközi jelentőségére (só út, marha hajtó utak).

Hortobágy, mint tájegység, folyó és település

Miért éppen a Hortobágy?

Hortobágyi tanyavilág kontra Pásztorok tündérországa

A Hortobágy név eredetileg a nagyobb földrajzi egységre vonatkozott. Hortobágy község **1966-ban, Balmazújváros területéből alakult önálló településsé.**

Hortobágy egy **1574-fős, fejlett infrastruktúrával rendelkező község.**

1950-es években az állami gazdaságok kialakulását követően, főleg az 1961-ben létrejött nagy Hortobágyi Állami Gazdaság létrejöttékor a híd és a csárda melletti területen egyre többen telepedtek le.

Mítosz és valóság

- Az **állami gazdaság ösztönözte a letelepedést**, mert így dolgozóinak jelentős része helyben lakóvá vált. **Szolgálati lakásokat** (félkomfortos vagy komfort nélküli), valamint **munkásszállásokat** épített nem csak Hortobágy településen, hanem az állami gazdaság külterületi tanyagazdaságaiban is, amelyekben igen kedvezményes bérleti díj fizetéssel élhettek családok egészen a rendszerváltásig, illetve az állami gazdaság 1990 évi megszűnéséig. A külterületi tanyagazdaságokban is biztosított volt minden feltétel ez idáig a biztos megélhetéshez (óvoda, élelmiszer bolt, házi orvos, buszközlekedés, kultúrházak, munkahely mindenkinek) .
- Az **állami gazdaság megszűnése előtti évben** a szolgálati lakásokat az addigi bérlőiknek **minimális eladási áron értékesítették**. Ezzel kezdetét vette a **XX. Századi röghöz kötés** a Hortobágyi Állami Gazdaság valamennyi tanyagazdaságában (Ohat, Elep, Egyek, Tiszacsege, stb.). Mivel az eddig biztos megélhetést nyújtó állami gazdaság rövid időn belül megszűnt **ezzel együtt megszűnt a tanyákon élők jövedelem szerzési lehetőségei is**, mivel a gazdaság által fenntartott és működtetett busz közlekedés is megszűnt. Az ingázást saját erőből csak kevesen tudták vállalni, vagy visszaköltöztek korábbi lakhelyükre.

Mítosz és valóság

A község ma **két arcú**. A lakosság **60%-a** él a korszerű **községközpontban**, Hortobágyon. **40%** - a régi, kevésbé fejlett egykori állami gazdasági **tanyaközpontokban**.

A tanyákon jellemző a **magas munkanélküliség**, az alacsony iskolai végzettségű és **mélyszegénységben, kilátástalanságban** élő lakosság, amely életkörülményeinek javítása nem tűr halasztást.

A **tanyai népesség** folyamatosan **csökken**, a tanyai társadalom **előrepszik**. Hagyományos őstermelésre, gazdálkodásra csak kevesen képesek. Nagy része szegény, idős, perifériára szorult ember. A **közösségek rég széthullottak**.

Teljes átalakulása vagy részbeni megújulása az anyatelepüléssel való viszonyukban válhat értelmezhetővé, amely egyik eszköze a **közfoglalkoztatás**, valamint a falu és tanyafejlesztési program **helyi szintű** integrációja lehet.

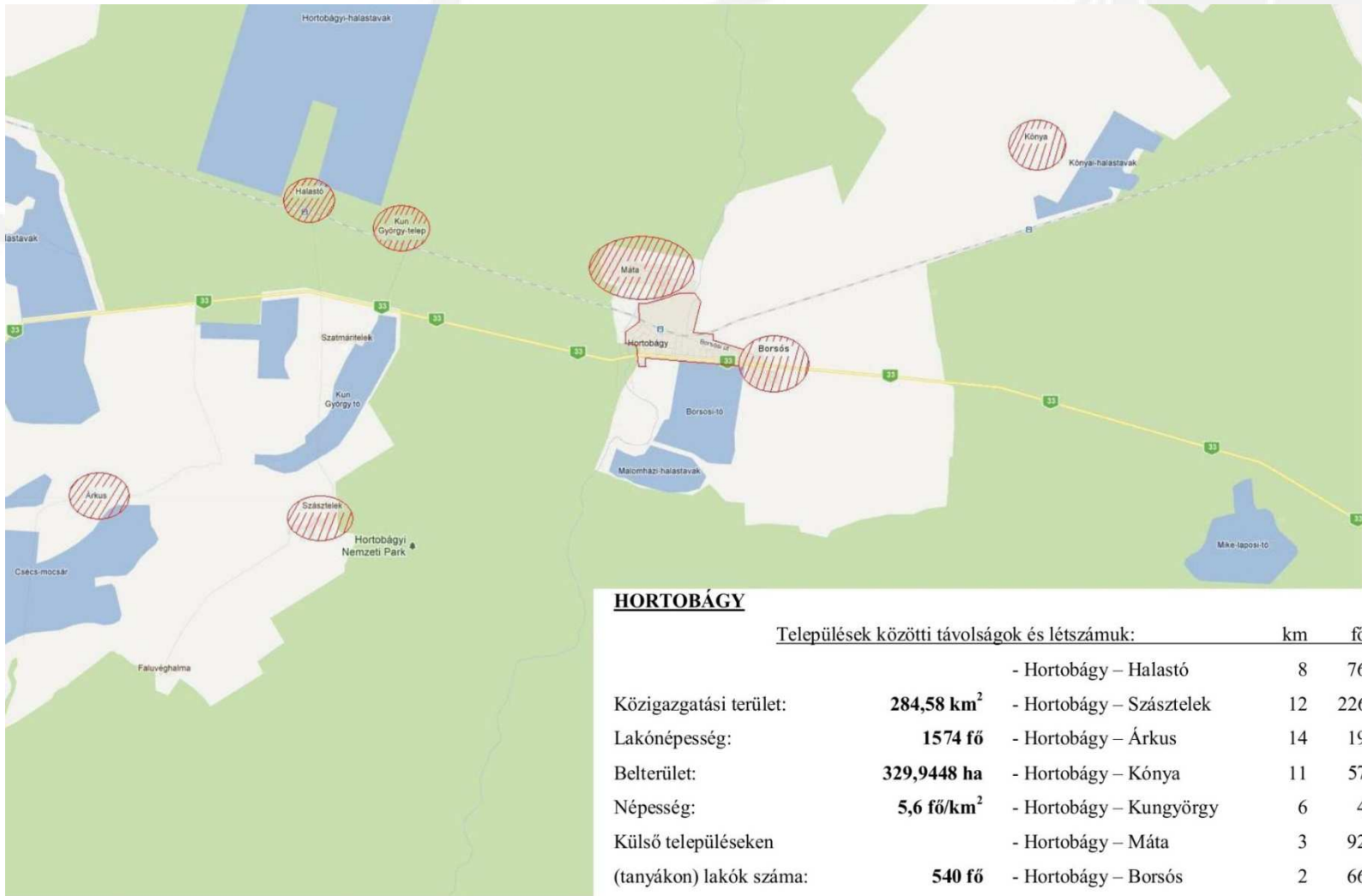
Az egykori Hortobágyi Állami Gazdasági Hortobágy- Szászteleki külterületi tanyája, ahol ma 67 család, összesen 226 fő él méltatlan körülmények között.

Az egykori Hortobágyi Állami Gazdasági Hortobágy - Halastó külterületi tanyája a tanya szélén helyet foglaló állami tulajdonú, Hortobágyi Nemzeti Park Öreg- tavi kisvasútja és tanösvénye.

Hortobágy közigazgatási területe

Problémák I.

- A tanyákon általában már egyáltalán nincs **mezőgazdasági termelés**, még sok esetben a **házkörüli kertészkedés sem**. Ez leginkább ott figyelhető meg, ahol egyedül él az idős tulajdonos, illetve termelési tapasztalatok nélküli családok élnek.
- A falvakban szolgáló szektor vagy ipar korlátozott jelenléte miatt rendszerint **nincs túl sok lehetőség az elhelyezkedésre**.
- **A helyi lakosság nem érzi magáénak HNP területét, mivel az minden elért rangot csak az ott élők életterének korlátozásával, beszűkítésével érte el. (HNP, UNESCO, állami földvásárlás). Túlzottan természeti és túlzottan turisztikai szemlélet uralkodik.**
- A HNP területére kizárólag szakvezetéssel, vagy belépőkártyával lehet bemenni.

Problémák II.

A társadalmi szerkezet torzulását idézi elő az is, hogy a tanyai társadalom és életforma nem tudja megtartani azokat a tanult embereket, akik képesek lennének a maguk és a tanyavilág sorsát jobbra fordítani. A továbbtanuló, szakmát szerző **fiatalok elhagyják** a tanyavilágot.

A munkaképes korúak esetében rendszerint a **munkanélküliséggel**, a **képzetlenséggel** függ össze a **rossz anyagi helyzet**.

A tanyai népesség széles, szociálisan rászoruló rétegét képezik a **kisnyugdíjasok**.

A **kisgyermekes családokban** halmozottan jelentkeznek a problémák. Nem ritka, hogy a család egyetlen megélhetési forrása a gyerekek után járó állami juttatás.

Az önkormányzat szerepvállalása

Tanyagondnoki szolgálat keretében:

orvosi ellátás, bevásárlás, államigazgatási pontok elérése tanyabusszal, **szociális étkeztetés** keretében ebéd szállítás.

A tanyás **területek nagy távolságra vannak az anyatelepülési központtól**, ezért napi szinten a nagy távolság jelentős terhet ró a települési önkormányzatra.

A külterületi tanyákon élő **óvodás és iskolás korú kisgyermek**ek részére **bentlakásos kollégium** biztosítja az óvodai neveléshez és oktatáshoz való hozzáférést, mind azon túl, hogy jelentős szociális szereppel is bír a gyermekek részére étkeztetés és kulturált kollégiumi ellátás biztosításával.

Árkus projekt - külterületi tanya beköltöztetése a faluba. Közmunka keretében vályog vetés és vályogház építése.

A tanyák és a vidékpolitika lehetőségei I.

- Főfoglalkoztatók **az állami cégek:** a Halgazdaság, a HNP, a Hortobágyi Természetvédelmi és Génmegőrző N. kft., és az önkormányzat, akik tartós tájgazdálkodással, állatlétszám növeléssel és a legeltető állattartással, halászattal, nádgazdálkodással **jelentős foglalkoztatási szerepet** tudnak vállalni.
- csak akkor van remény a tanyák megmaradására, ha a vonzó, vagy egyszerűen a civilizációtól háborítatlan természeti környezetnek köszönhetően a rekreációs adottságok is előtérbe kerülnek. Legfontosabb eszköze a **falufejlesztési támogatások helyi szintű problémákra választ adó intézkedései.**
- A **Háztáji és Tanyafejlesztési Program** keretében a tanyán élők életszínvonalának, gazdálkodási feltételeinek javítása.
- **Termelő Falu Program – Integrált Falu és Tanyaprogram**

A tanyák és a vidékpolitika lehetőségei II.

- Összhangba és szimbiózisba kell hozni a tájhasználatot, a környezetet a nemzeti park területén élő emberekkel. Ezért a HNP-vel és az önkormányzattal közösen a tanyán élőket közfoglalkoztatásba be kell vonni, szakmai felügyelettel, alacsony iskolai végzettségűekkel **gyógynövény és gomba gyűjtés**, értékesítés a HERBÁRIA gyógynövény feldolgozó részére. (Közel kétszáz gyógynövény faj)
- Kézi munkaerőt igénylő feladat, **amely gyógynövény és gomba ismeretet adó képzéssel** lehet komplexé tenni
- **Térségi márkaképzés**, Nemzeti Parki védjegy a helyi termékek piacra jutásának támogatásával.
- Piaci rések feltérképezése, és azokra való reagálás.

ALAPTÍPUS 1940. B. 001

HERBÁRIA®

A HERBÁRIA balmazújvárosi Üzeme a Hangya Szövetkezet tagjaként 1935-től foglalkozik gyógynövények felvásárlásával és feldolgozásával.

Az üzem alapvetően a vonzaskörzetébe tartozó "hungaricum" vadontermő növények elsősorban kamilla és cickavirág feldolgozásával foglalkozott.

A gyógynövényhidrogok feldolgozása mellett jelentős tevékenység volt az illóolajos növények lepárlása, különös tekintettel az azulén tartalmú növényekre, melyeket a kozmetikai ipar használt fel.

Helyi Vidékfejlesztési Stratégia és a Vidékfejlesztési Program intézkedései világörökségi területen

Fontos, hogy a problémák megoldása egyedi, térség specifikus legyen, ne központilag meghatározott, mivel ezek térségenként **eltérőek**. Nem lehet ugyan azzal az intézkedéssel kezelni a Bakony, a Hortobágy, vagy a Fertőtáj helyi problémáját.

Nagyon fontos a LEADER HACCS-ok **agrárszempon্তু stratégia tervezése**, mivel Magyarországon a **nagyüzemi gazdálkodás** jellemző, amely meghatározott termelési szerkezetre irányul, így érdektelen.

A **kisüzemi agrárgazdálkodás** nem tud vagy nem képes reagálni arra a piaci résre, amely a kettő között van. Itt lenne óriási szerepe a LEADER Programnak, amely keretében az önkormányzati egy hektár alatti fölterületek közösségi hasznosítására, művelésére adna lehetőséget (pl. Bioszentandrás, munkaerő igényes kertészeti növénytermesztés és feldolgozás, értékesítés, márkaképzés).

Helyi Vidékfejlesztési Stratégia és a Vidékfejlesztési Program intézkedései világörökségi területen

Főbb intézkedések lehetnek Pl.:

- Táji és épített elemek rehabilitációja és új (szolgáltatási) funkcióval való megtöltése
- Helyi termékek piacra jutásának segítése
- Biogazdálkodás komplex fejlesztése
- Biodiverzitást növelő természetvédelmi és ökoturisztikai célú állattartás, pásztorhagyományok ápolása
- Környezettudatos oktatás és nevelés segítése
- Helyi örökség megőrzése (szellemi, természeti, épített)
- Hagyományörző létesítmények kialakításának támogatása
- Természet- és környezetvédelmi beruházások támogatása
- A tájegység adottságainak megfelelő turisztikai termékfejlesztés, stb...

LEADER HACS támogató szerepe a az épített, természeti és kulturális (szellemi) örökség megőrzésében

1) Tájértékeink megőrzése és fenntartható hasznosítása

Egyházi, civil, önkormányzati szerepvállalással, valamint az Értéktörzsi iskola Programmal.

2) Tradicionális kalapos mesterség átadására kézműves ház létrehozása.

3) LEADER HACS és a Balmazújváros Önkormányzata Oxenweg (Magyar Szürkék útján) Nemzetközi Projekt I-II.

4) LEADER HACS – Hortobágyi Természetvédelmi és Génmegőrző N.Fft. (Magyar Szürkék útján állandó kiállítás)

5) Hortobágyi Természetvédelmi Egyesület - Madármegfigyelő állomás létrehozása a Nagyszíken.

Fontos, hogy a 2014- 2020-as Programozási időszakban legyen lehetőség az értékek megőrzésére, hagyományok átadására, gazdaságot még van lehetőség átgondolni a Vidékfejlesztési Program módszertanát.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

Bíróné Nagy Csilla
Hortobágyi LEADER
Közhasznú Egyesület
hortobagyi.leader@gmail.com